

A korai juhar (*Acer platanoides* L.) erdőművelési jellemzése

Frank Norbert¹

**A korai juhar hazánk egyik legdekoratívabb és a mérsékelt öv egyik legismer-
tebb, legsokoldalúbban hasznosított fafaja. Természetes előfordulása mellett az
erdőn kívüli zöldfelületi infrastruktúrákban – például parkokban, fasorokban – is
jelentős szerepet tölt be. Európa városaiban, településeiben és agrártérségeiben
egyaránt kedvelt faj, mivel jól alkalmazkodik a különböző környezeti feltételek-
hez, esztétikus megjelenésű, és gondozása viszonylag egyszerű. Az utóbbi évtize-
dekben a faj szerepe megnőtt a települési fásításban, a zöldfolyosók kialakítá-
sában, valamint a tájvédelemben, továbbá a fasorok, erdősávok létesítésében is.**

Az egyéves csíranövények általában 6–8 cm, míg a kétéves csemeték megközelítőleg 30 cm magasságot érnek el, mivel az első évben, években – sok más erdei fafajhoz hasonlóan – fejlődésük főként a gyökérrendszer kialakítására irányul.

Az erőteljes magassági növekedés ezt követően kezdődik, és mintegy 15–20 éves koráig tart; ebben az időszakban az évi 50–200 cm-es növekedés sem számít ritkaságnak. A vastagsági növekedés viszonylag egyenletes, éves átlaga 4–5 mm. Vancsura megállapítása szerint az adott fafaj életkora elérheti a 250 évet is (Gencsi-Vancsura, 1992).

Gyökérrendszere fiatalon szívgyökérzet, amely idővel számos oldalirányba futó, erős, gazdagon elágazó támasztógyökérzettel egészül ki.

A virágai március végén – április elején nyílnak, közvetlenül a lomblevelek megjelenése előtt, néhány héttel megelőzve a hegyi juhar virágzását.

Szabad állásban a korai juhar már viszonylag fiatalon, 8–10 éves korától virágzásnak indul, azonban ebben az időszakban szinte kizárólag porzós virágokat hoz. Termőre fordulására szabad állásban 10–25, míg állományban 25–40 éves korban kerül sor.

A sátorozó virágzatban ~3–26 ikerpendék termés fejlődik, amelyek az

érés után szétválnak, de szárnyai gyakran a virágzat főtengelyén maradnak egészen az őszi lehullásig, azonban gyakori, hogy egész télen a fán maradnak.

A korai juhar ezermagtömege átlagosan 100–120 gramm; bő termést viszonylag rendszeresen, 3–4 évenként hoz.

Egy alsó-ausztriai családi gazdaságban a korai juhar termését úgy gyűjtik, hogy felmásznak a fákra, a terméseket, az ágakat óvatosan ütögetve leverik a fa alatt kifeszített hálóra. A begyűjtéshez egy viszonylag szűk időtartam áll rendelkezésre: a magoknak meg kell érniük ahhoz, hogy leválaszthatók legyenek, de nem szabad még maguktól lehullaniuk.

A munkát többnyire a szélcsendes kora reggeli, illetve a késő délutáni órákban végzik; esős időjárás esetén a fáramászás balesetveszélyes, és a nedves mag is könnyen bepenészedhet.

A betakarítás végén a magokat elválasztják a lombtól, majd szellős helyen – lehetőleg pajtában vagy jó idő esetén a szabadban – kiterítve szárítják. A mag szárnyának eltávolítása nem ajánlott, mert az csökkentheti a csírázóképeséget. A szárazra szikkasztott vetőmagot alaposan átkeverik, zsákokba töltik, és közvetlenül a faiskolákba szállítják. 2020-ban 83 fáról összesen 200 kg magot gyűjtöttek.

A magvak csírázóképeségéhez néhány hetes utóérés szükséges. A túl korán szedett és begyűjtött mag hajlamos a befülledésre, ezért szikkasztása elengedhetetlen.

Bár ősszel is vethető, ajánlott három hónapig nedves homokban rétegelni és csak tavasszal elvetni. Tavaszti vetés

esetén a magokat körülbelül 2–3 cm mély, 5 cm széles vetőbarázdába vetik. Egy folyóméteren általában az első év végére körülbelül 40, hároméves korban pedig mintegy 25 darab életképes csemete nevelhető.

Száraz, meleg tavasz idején rendszeresen ellenőrizni kell a talaj nedvességtartalmát, és szükség szerint öntözni kell. A korán csírázott mag érzékeny a késői fagyokra, ezért fagyvédelemlről is gondoskodni szükséges. A több évig magagyban nevelt csemeték már az első évtől kezdve alávágást igényelnek. A korai juhar alkalmas suháng- és sorfanevelésre egyaránt.

Vegetatív úton tősarjakkal is szaporodik, azonban sarjadzóképesége 60–70 éves kor után jelentősen csökken. Visszaszerzőképesége mérsékelt, mivel viszonylag kevés alvórüggyel rendelkezik, így a koronában keletkező sérülések pótlása is korlátozott. A korai juhar vegetatív szaporítására többféle módszer is rendelkezésre áll; a kertészeti gyakorlatban elsősorban az oltás és a szemzés terjedt el, de a zöld dugványozás és a mikroszaporítás is lehetséges.

Bár fiatal korban kifejezetten árnyéktűrő, fényigénye az életkor előrehaladtával fokozatosan növekszik, és a

¹ habil. egyetemi docens, okl. erdőmérnök, jogász, igazságügyi szakértő; SoE EMK, Erdő- és Természeti Erőforrás-gazdálkodási Intézet

magterméshez már közvetlen megvilágítás szükséges. A kezdeti árnyéktűrőse alkalmassá teszi természetes felújításra, illetve állomány alatti pótlásokra, amelyek elősegítik a többkorú, elegyes állományok kialakítását.

Fiatalkorban inkább félárnyékkedvelő (hosszabb ideig képes a zárt állomány árnyékában fennmaradni), azonban később – a gyors növekedéshez – erőteljes bontásra van szüksége.

A korai növekedési dinamikát tekintve a korai állományfejlődési szakaszban, különösen a vékonyrudas korban, mindkét juharfaj (hegyi juhar és korai juhar) növedéke (magassági és fatérfo-gat) jelentős, és hasonlóak.

Az idővel fokozódó fényigényük miatt – ha nem biztosított számukra elegendő tér és fény – a felső lombkoronaszint alá szorulnak vissza, és későbbi felszabadítás esetén sem képesek már erőteljesebb koronafejlesztésre. Erdőkben a korai juhar tipikus elegyfaj, melynek a többi elegyfajjal szembeni versenyképességét a fiatalkori gyors növekedése határozza meg. A társulások klimax fafajai (tölgyek, bükk) idővel túlnővik, és ezáltal visszaszorít, azonban néhány egyed képes biztosítani a helyenkénti bőséges újulatot.

Nagy levelei a viszonylag laza, gyorsan bomló avarja révén javítják a talaj szervesanyag-tartalmát és szerkezetét, elősegítik a talajképződést, ezáltal jelentős szerepet tölthet be a talajvédelemben és a biológiai rekultivációban.

A korai juhar egyik, napjainkban egyre meghatározóbb tulajdonsága, hogy jól tűri a városi környezet kihívásait.

Az aszfalt- és betonburkolatokból eredő hőmérséklet-növekedés, a levegő szennyezettsége, a szózásból származó talajszennyezés és a tömörödött talajviszonyok sem akadályozzák számottevően növekedését.

Sűrű, jól záródó lombkoronája teszi különösen alkalmassá a fajtát közterületi alkalmazásra. A német és osztrák nagyvárosok (például Bécs, München, Hamburg) városfásítási gyakorlatában a korai juhar igen kedvelt faj; hazánkban is gyakori látványeleme utcafásoroknak, parkoknak, sétányoknak.

A fasorok és városi zöldfolyosók kialakításánál a korai juhar különösen előnyös, mivel nemcsak látványos, de jól kombinálható más városi fajokkal is (pl. hársakkal, kőrisekkel). A telepítés során azonban számolni kell azzal, hogy a korai juhar gyökérzete évek múltán repesztő hatást gyakorolhat a burkolatra, ennek elkerülése érdekében ma már gyökérterelő rendszerek alkalmazása ajánlott.

A faj értéke nem csupán városi környezetben érvényesül. A mezőgazdasági tájakban egyre gyakoribb zöldinfrastruktúra-elemek – mezővédő erdősávok, szélfogó fasorok, útmenti erdősávok – kialakításában is helyet kaphat. Tavaszai lombfakadásával korai árnyékot ad, ősszel pedig aransárga lombjával tájképi értéket képvisel. Bár természetes állományalkotóként kevésbé jellemző, elegyítéssel jól társítható más kemény lombos fajokkal, és tűrőképessége miatt fontos szerepe lehet a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásban is.

A faiparban a korai juhar jó megmunkálhatósága miatt is kedvelt. Könnyen fűrészelhető, esztergálható, jól csiszolható és felületkezelhető. Ennek köszönhetően gyakran alkalmazzák minőségi bútortörök, szekrényajtók, asztalok, székek készítésére. A facsavar- és ragasztótartó képessége kiváló, így alkatrészei stabilak és tartósak a megfelelő beltéri környezetben. Az asztalosiparban lépcsőburkolatok, ajtók, díszlécek és párkányok alapanyagaként is jól bevált, főként ott, ahol világos tónusú, elegáns megjelenésű megoldásokra van szükség.

Figyelmet érdemel továbbá a korai juhar újulatának vadkárta való érzé-

kenysége, különösen olyan térségekben, ahol hatékony vadlétszám-szabályozási eszközök hiányában a visszarágás aránya jelentősen meghaladja az újulat megtartásához szükséges szintet. Ennek következménye többnyire az, hogy a juharfajok háttérbe szorulnak az egyéb fafajokkal szemben.

A klímaváltozás hatására egyre inkább előtérbe kerül a genetikai diverzitás, az ökológiai alkalmazkodóképesség és az elegyes, változatos erdőszerkezet biztosítása. A korai juhar különösen fontos szerepet tölthet be a változó ökológiai viszonyokhoz való alkalmazkodásban. A faj ilyen irányú alkalmazása ugyanakkor csak abban az esetben lehetséges, ha a jogi és adminisztratív szabályozás lehetővé teszi, illetve ösztönzi a faj célzott bevonását az erdőállományok kialakításának és fenntartásának stratégiájába.

A korai juhar hosszú távú megőrzése nem pusztán egy fajgazdag erdőszerkezet fenntartását szolgálja, hanem szoros kapcsolatban áll az erdőgazdálkodás ökológiai szemléletváltásával, a klímaváltozáshoz való adaptív erdőstratégia kialakításával és a jövő erdőtársulásainak funkcionális stabilitásával, amelyek feltételeit a jelenlegi jogi szabályozás csak részben biztosítja. A korai juhar példája jól mutatja, hogy a fás vegetációval kapcsolatos szabályozásnak egyre inkább a klímaváltozás, a társadalmi, az ökológiai-műszaki és a jogi elvárások egységében kell megvalósulnia.

Illusztrációk: euforgen.org,
[Wikimedia](http://wikimedia.org), hillier.co.uk,
trees.umn.edu

